

נצלה מחמת דבר אחר ואין שייך ביטול ששים כנגדו, על כן יטול את מקומו. [ובזה מיושב דקדוק התוס' (להלן בד"ה אלא), שלכך הוצרכה הגמרא לומר שהרוטב צולה את הפסח ואין כאן 'צלי אש', ולא אמרו משום שהרוטב של איסור [שנצלה מחמת החרס], נבלע בבשר ואוסרו – כי אם משום זה לא היה צריך ליטול את מקומו מאחר ומפעפע בכל הבשר ובטל בששים. ורק מפני שהוא צלי מחמת דבר אחר נאסר הבשר בכדי נטילה] (עפ"י שבט הלוי ח"ה נח,ו. עע"ש).

וכבר רבו החולקים על הרשב"א, וכתבו אחרונים ז"ל שדבר המפעפע ויש ששים כנגדו, איסור נטילה אינו אלא חומרא ולא מן הדין (עפ"י חזון איש י"ד כב,ד).

'נטף מרוטבו על החרס וחזר אליו – יטול את מקומו. נטף מרוטבו על הסולת – יקמוץ את מקומו'
 – יקמוץ את כל המקום הלח שבסולת, שעד שם חדר הרוטב, ושאר הסולת היבש – מותר (עפ"י פירוש המשנה לרמב"ם ועוד).

ונראה ש'יקמוץ את מקומו' אינו שיעור שונה מ'יטול את מקומו' אלא שזה בסולת וזה בבשר (עפ"י חזון איש קכד לדף עו. עע"ש).

'סכו בשמן תרומה...' מסתימת הדברים (כאן ובמשנה מ:): משמע שאפשר לסוך את הפסח בשמן אפילו בתחילת צלייתו [וכן משמע ממה שאמרו **'אם של ישראל, אם חי הוא – ידיחננו'**, משמע הא חבורת כהנים אינם צריכים להדיח, אלא צולים אותו עם השמן]. ואין לפסול משום שנצלה מחמת דבר אחר, כי השמן אינו נחשב כדבר בפני עצמו.

ואולם לסוכו בשמן חם אסור, כיון שקיבל השמן חום בפני עצמו הרי נחשב כמרתיה על ידי דבר אחר (עפ"י חזון איש קכד לדף עו. וע"ע בלשון הרמב"ם בפירוש המשנה מ:).

ויש להוכיח מכאן ששמן אינו מעכב את פליטת הדם, וכמו שפסק הרמ"א (י"ד עח,א) שמותר למשווח בשר שלא נמלח, בשמן או בציר, שאינם מעכבים הפליטה (עפ"י בהגר"א שם).

– פסק הרמב"ם שלא הותר לסוך את הפסח אלא במי פירות, אבל במים אסור. ואף על פי שלענין איסור בישול הפסח נתרבו שאר משקים כמים (לעיל מא), יש לומר שמפני שסיכה היא דבר מועט אינה בכלל 'בישול', אלא שבמים אסור מדרבנן הואיל ואין הדרך לסוך בהם, לכך נחשב כעין בישול (עפ"י מנחת חינוך ז).

לפי סברתו נראה לכאורה שהצולה את הפסח בשפוד של שאר מיני עצים המלחחים אינו אוסר בדיעבד, שאין זה 'בישול' משום מיעוט המים הנפליטים. ושמא מדרבנן נחשב גם זה ל'בישול' ואסור לאכלו, אבל על כל פנים אין זה בישול מדאורייתא. וכן יש לדקדק בלשון הגמרא לעיל (עד.) 'הוה ליה כמבושל'. ויש להעיר שמדברי החזו"א (קכד, לדף עו. ד"ה והנה) משמע שנקט שהוא בישול ממש. ע"ש. וע"ע במאירי לעיל מא ובכתבי קהלות יעקב פסחים צב.

עוד בבאר דברי הרמב"ם – ע' בצל"ח, ובמה שהקשה עליו בבית הלוי ח"א סוסי"י לב.

דף עו

'צונן לתוך צונן דברי הכל מותר' – אבל צריך הדחה, כמו ששנו בברייתא בסמוך (וכן בחולין קז:). ולא נתנו שיעור למשך שהייתם ביחד (עפ"י שו"ת הרשב"א ח"א תקיד, וב'מיוחסות' קנא. אך ודאי אם עמד זמן רב עד שנתן בו טעם – אסור. שו"ת הריב"ש שמט).

‘חם לתוך צונן וצונן לתוך חם, רב אמר עילאה גבר ושמואל אמר תתאה גבר’. מדובר שאי אפשר לעמוד על הדבר אם הבליע בו ונתן בו טעם אם לאו, כגון מין במינו שטעמם שוה, או כשאין נכרי לפנינו לטעום.

ואין להקשות מה מקום למחלוקת זו, הלא אפשר לבדוק על ידי שני מיני התר, לראות אם עילאה גבר או תתאה – שאין זה מופת חותך, כי לפעמים פולט ולפעמים אינו פולט (עפ"י נודע ביהודה קמא יו"ד כח. וכן כתב הפרי-מגדים שאין זו מחלוקת מוחלטת אלא השאלה מה מצוי יותר שישפיע על האחר, העליון או התחתון. וע"ע צבי לצדיק יו"ד צא).

כתב בערוך-השלחן (יו"ד צא, יב קה, כב): מסתבר שלא אמרו 'תתאה גבר' [כן נפסק להלכה] אלא בשהכמויות שוות, אבל אם העליון מרובה מהתחתון – לא.

מסתימת דבריו משמע שכשהעליון רבה על התחתון אין הולכים אחר התחתון בין אם הוא צונן בין אם הוא חם, לקולא ולחומרא. והוה דבר חדש, דלא אשתמיט חד מן הפוסקים לבאר זאת שכל הסוגיא מדברת רק בשוים. וכן ממה שכתבו דין זה גם בכלי לא משמע כלל דדוקא בכמות שוה. וכן מדין נטף מרוטבו על הסולת משמע לכאורה שאין חילוק בכמויות. אמנם ודאי יש מקום לומר שהדין משתנה בהתאם לכמויות, שיש לפעמים שהעליון משפיע על התחתון, כפי עדות החוש. וכן יש לדון לפי מידת החום והקור של כל אחד, שודאי דבר קר מאד משפיע על דבר שאינו רותח ממש, אפילו הוא עליון (וע"ע פרי מגדים יו"ד צא). ואולם להניח שכל הדין מדבר רק בכמויות שוות, זה קשה לכאורה.

‘בשלמא לרב דאמר עילאה גבר משום הכי יטול את מקומו, דאזל רוטב מרתח ליה לחרס והדר חרס מרתח ליה לרוטב וכי הדר רוטב אפסח קא מטוי פסח מחמת חמימותא דחרס’. מכאן כתב הפרי-חדש (ביו"ד סח ס"ק יח) להוכיח שכלי שני יש בכחו להבליע ולהפליט, שהרי מלשון 'נטף' משמע שאין כאן קילוח המחובר כמו בעירוי, ואף על פי כן הרוטב הנוטף לבשר אוסרו מחמת הרתחה שקיבל כשהיה על החרס. הרי שכלי שני אוסר כל שהיד סולדת בו.

לכאורה יש לתרץ דעת המתירים בכלי שני, כי כאן שונה הואיל והפסח כולו נמצא בתנור רותח, אין הרוטב מצטנן כמו בשאר כלי שני שדפנותיו מצוננות.

וע"ע חזון איש או"ח קכד יו"ד ט, ה; שבט הלוי ח"ה נח.

‘תנן סכו בשמן של תרומה... בשלמא לרב דאמר עילאה גבר אמטו להכי סגי ליה בקליפה משום דעילאה צונן הוא’. אף על פי ששמן הסיכה סובב אותו, והריהו גם בצד התחתון של הקרבן – כל דבר הנסמך על חברו מוגדר כ'עילאה', והסומך – 'תתאה' (עפ"י חות דעת צב ס"ק כד).

ע"ע תורת הבית הארוך (ד, א ג. מובא בבית יוסף צא, ז), שאם נפל דבר חם לתוך צונן ושקע בתוכו, זה שנפל נחשב 'עילאה' הגם שלבסוף הוא נמצא למטה, כי לעולם זה שבמקומו הוא ה'תתאה' והבא מבוהץ הוא ה'עילאה'. וע"ע רעק"א.

‘ההיא ביניתא דאיטווא בהדי בישרא... אפילו במילחא נמי אסורה, משום דקשיא לריחא ולדבר אחר’. פרטי דינים בענין אכילת כשר עם דגים – בשאלות ותשובות לסיכום. על אכילת דגים עם חלב – ע' יוסף דעת חולין קיא.

(ע"ב) ‘הכי נמי מסתברא, מדקתני סיפא אפילו גדי וטלה... אלא אי אמרת מפני תערובת טעמים, מה לי גדי וטלה מה לי גדי וגדי’. ואם תאמר הלא ניתן לפרש כך: אפילו גדי וטלה שאין בהם חשש תערובת גופים, אף על פי כן אין צולים משום תערובת טעמים?

ויש לומר שזו היתה הנחה ברורה לגמרא שגם גדי וטלה עלולים להתחלף זה בזה, הלכך אי אפשר לפרש כן (מהרש"א).

תירוץ זה מיושב עם פרש"י שגדי וטלה מיחלפי, אבל רבנו חננאל כתב שגזרו גדי וטלה אטו גדי וגדי – הרי משמע שלפי האמת אין חשש החלפה [נראה מפני שצולאו כולו כאחד, אם כן מקום חתך האליה שהסירוה להקטיר, יוכיח איזהו הטלה ואיזהו הגדי, ובני חבורה וריזים הם].

ונראה לתרץ: אילו בצליית שני דברים בתנור אחד בעלמא יש תערובת טעמים ואוסרים זה את זה, לא היה לתנא להזכיר גדי וטלה מפני שלשון זו מטעה לומר שהגידון הוא רק מצד תערובת גופים, ואין זה אלא דין לכתחילה, והרי אם יש תערובת טעמים הכל אסור אף בדיעבד, והוא דין כללי בכל התורה.

[ונראה שגם לדעת הסוברים 'ריחא מלתא' דרבנן ולא דאורייתא (ע' שפת אמת; חלקת יואב יו"ד יד. וכן נראה מפשט דברי התוס' לעיל ל. ד"ה ואפילו), אם צלו שני פסחים כאחד אסור לאכלם לדעת רב, וכדין גיד הירך החיצון, האסור מדרבנן, אסור לאכלו בפסח (כדלהלן פג:) וכן מצה של טבל דרבנן, אין יוצאים בה ידי חובת אכילה, כדלעיל לה. אך יש להסתפק אם נאמר שאין איסור תורה באכילת הפסח שלא למנויו (ע' בפירושו הר"ש לתו"כ צו ט.ב. ויש שדייק כן מלשונות הרמב"ם – ע' בשו"ת בית זבול ח"א סו"י כג; שבט הלוי ח"א סו"י קנט וח"ה קונטרס הקדשים ד), שמא בכגון זה שיתבטל לגמרי מאכילת הפסח לא אסרו].

ע"ע בשו"ת מהרי"ל קפו; שער המלך הל' מאכלות אסורות יא, ג (דף עד ע"ג).

'בשתי קדירות סלקא דעתך?!' – שהרי גם למאן דאמר (לעיל מא) 'צלי קדר' (= מבושל בקדרה ללא תוספת משקה) אין לוקים עליו משום לאו ד'בישול', עוברים עליו משום כי אם צלי אש ולא צלי מחמת דבר אחר [כמו שכתבו התוס' לעיל מא]. (מנחת חינוך ז, יח).

יש שכתבו שלדעת פרש"י (מא. ד"ה צלי קדר) צלי קדר מותר לרבנן לכתחילה (ע' שבט הלוי ח"ה קה, שפירש כן בדעת פרש"י וגם בדעת ר"ח בסוגיא). ומדברי הגמרא כאן אין במשמע כן. ואולי מדרבנן אסור לכולי עלמא.

'תני רב כהנא בריה דרב חיננא סבא, פת שאפאה עם צלי בתנור, אסור לאכלה בכותחא'. מרש"י משמע שדין זה שנוי במחלוקת רב ולוי, וללוי שאומר ריחא לאו מילתא היא [וכן פסק פרש"י] – מותר לאכול פת זו בכותח (וכן נקטו הר"ח והר"ה, ומפני כן פסקו כרב).

ואולם הרי"ף (בחולין פרק שביעי) כתב שאף ללוי אסור לאכול פת זו בחלב מפני שיכול לאכלה שלא בחלב, ואפילו לוי לא התיר אלא בדיעבד. ועוד, שהוא דבר שיש לו מתירין.

ואף על פי שהתוס' כתבו בשם פרש"י שלוי לא התיר אלא בדיעבד [עמהרש"א. ויותר נראה שהיתה לתוס' גירסה אחרת בפרש"י], סובר פרש"י שזו הואיל ונאפתה כבר נחשב כדיעבד, ודלא כהרי"ף שכיון שיכול לאכלה שלא בחלב נידון כלכתחילה (ע"ע מו"מ בדברי הרי"ף, בשער המלך הל' מאכלות אסורות יא, ג; רעק"א כאן; אבי עזרי (קמא) מאכלות אסורות ט, כג). והרמ"א (יו"ד קה, א) כתב שאם יש לו פת אחרת לא יאכלנה עם חלב, אבל אם אין לו פת אחרת בריוח – מותר, שנחשב לענין זה כבדיעבד. וע"ש בהגר"א.

חמשה דברים באין בטומאה ואינן נאכלין בטומאה; העומר ושתי הלחם. ואם תאמר, הלא בשתי הלחם אין שם אלא אכילה שהרי אינן נקמצות, וכיון שאינם נאכלים בטומאה אם כן מה היא הבאתם? – יש לומר היינו תנופה שיש בהם (עפ"י תוס' עז: ד"ה עומר).

ד. שריפת פרים הנשרפים אינה נעשית אלא באש, לא בסיד רותח ולא בגפסים (= גבס, גפרת-סידן. עפ"י ערוך ועוד) רותח.

אף על פי שאין מיעוט מיוחד, נראה שלמדים מפסח שאינו כשר אלא באש (עפ"י מהרש"א. ומה שהקשה מדוע לא נלמד מדין מכוה, יש לומר דלחומרא ילפינן ולא לקולא).
ויש אומרים שלמדים זאת מן הכתוב ושרף אתו על עציים באש (כן משמע ברמב"ם מעשה הקרבנות ז,ה. וע"ש בלח"מ). ונראה לפי זה שהדין אמור רק בפרים ושעירים הנשרפים אבל שאר פסולי המוקדשין נשרפים גם בסיד ובגפסים (מנחת חינוך קמג,ח). ואין הדבר מוסכם (ע' דובב מירשים ח"א כה. ושם נקט שאם נוגע בדבר אחד אין זו שריפת אש, כדין צליית הפסח).

ה. אין ליקח ממוכח החיצון להביא לפני ולפנים אלא גחלת לוחשת, לא גחלת עוממת (גחלי אש) ולא שלהבת לבדה, ואף לא מחצה גחלת ומחצה שלהבת, אלא משעת לקיחה תהא גחלת (גחלי אש. רבא. ואפשר שלאביי כשר ליקח מחצה גחלת ומחצה שלהבת).

מבואר בגמרא – בין לאביי בין לרבא – שגחלים לוחשות הינם 'אש', והעוממות אינם בכלל 'אש' אלא כשאר תולדות האש (כן מבואר בתוס' ועוד. ובשפת אמת צידד שאינם בכלל 'גחלי אש' אבל בכלל 'אש' הם).

דפים עה – עו

קלז. מה דינו של הפסח במקרים הבאים?

- א. נגע בחרסו של תנור.
- ב. נטף מרוטבו על החרס וחזר אליו.
- ג. נטף מרוטבו על הסולת.
- ד. סכו בשמן תרומה או מעשר שני.
- ה. צלה שני פסחים כאחד.

- א. נגע הבשר בחרסו של תנור – יקלוף את מקומו, שמקום הנגיעה נצלה מהחרס ואינו 'צלי אש'.
א. אפשר שאפילו היה החרס צונן צריך לקלוף, גם אם היה החרס למטה וסוברים 'תתאה גבר' [או היה למעלה ו'עילאה גבר'] – מפני שהחרס מתחמם מהבשר וחוזר ומבשלו כדי קליפה (כן צדדו בתוס' ד"ה תנן) בתירוץ האחד).
- ב. אפשר שאם יש שם הרבה רוטב מהבשר שנגע בתנור, יאסור הרוטב את הבשר כדי נטילת אותו מקום (עפ"י תוס'. ואם היה החרס צונן למטה [למ"ד תתאה גבר], אף ברוטב מרובה אינו אוסר אלא כדי קליפה כנ"ל).
- ג. אם נגע בחרס לאחר שנצלה כל צרכו – לא נאסר, שכבר הוא 'צלי אש' (תוס'; ספר הישר שס). וצידד במנחת חינוך (ז, א ח) שאם נצלה באש כמאכל בן דרוסאי, נחשב 'כל צרכו' (ערמב"ם ח,ו שכל שראוי לאכילת אדם בכלל 'צלי' הוא. וע"ע פלתי סט,ד; זבח תודה; שבט הלוי ח"ח קו,ב וח"ה נח,ה).
- ד. מבואר בירושלמי שהקליפה שקולף נחשבת פסול הגוף ושורפה מיד ללא עיבור צורה (וע' בצל"ה ושפת אמת).

ב. נטף מרוטבו על החרס וחזר אליו – יטול את מקומו. לרב, בין כשהחרס היה צונן בין כשהיה רותח. ולשמואל דוקא ברותח, אבל בצונן מותר הואיל והוא למטה ו'תתאה גבר'.
כאמור, דוקא כשעדיין לא נצלה הרוטב כל צרכו, אבל נצלה כל צרכו – מותר (תוס').
ובשפת-אמת צדד בזה מסברה, שמא מאחר שנטף נחשב כמשקה ושוב כשחזר הרי מבשל, ויש ביטול אחר צליה).

ג. נטף מרוטבו על הסולת – יקמוץ את מקומו (כלומר יסיר את הסולת המלוכלחת (עפ"י פירוש המשנה לרמב"ם; שפת אמת) וישרפנו כשאר קדשים פסולים. רש"י. וע' צל"ח), ושאר הסולת מותר. לרב, אפילו בסולת צוננת הדין כן. לשמואל, דוקא ברותחת אבל בצוננת אין צריך לקמוץ.
התוס' כתבו – דלא כרש"י – שגם בסולת צוננת לשמואל נאסר בכדי נטילה, כיון שהרוטב אינו צלי כל צרכו ואסור לאכלו. ואילו היה צלוי כל צרכו – הכל מותר (וכ"כ בספר הישר שם).

ד. סכו בשמן תרומה; אם חבורת כהנים – יאכלו. אם של ישראל, אם חי הוא – ידיחנו (וינגבו. רמב"ם). ואם צלי הוא (בין חם בין צונן. רש"י ותוס') – יקלוף את החיצון, שהואיל ונצלה הריהו סופג את המשקה.

סכו בשמן של מעשר שני – לא יעשנו (את השמן) דמים על בני חבורה, שאין מוכרים מעשר שני בירושלים. אפילו מוכר לאכלו בקדושה – אסור. מרש"י משמע שאסור מהתורה. והתוס' כתבו שמהתורה אין איסור אלא לפדות בירושלים אבל למכור ללא פדיה אסור מדרבנן, גורה שמא יפדה (ר"י), או משום בזיון מצוה (רשב"א).
הרמב"ם (ת, יד) גרס 'שאיין פודין...'. ומ"מ נראה שבכל אופן אסור לעשותו דמים, גם כאשר הקדושה אינה מתחללת כגון שלא נתנו דמים עדיין וכד'.

א. משמע שיותר לסוך את הפסח בשמן אפילו בתחילת צלייתו, ואין לפסול משום 'צלי מחמת דבר אחר', כי השמן אינו נחשב כדבר בפני עצמו. אכן לסוכו בשמן חם אסור, כיון שקיבל השמן חום בפני עצמו נחשב כמרתיה את הפסח על ידי דבר אחר (עפ"י חזון איש קכד לדף עו. וע' בלשון הרמב"ם בפירוש המשנה מ:).
ב. הרמב"ם כתב שלא הותרה אלא סיכה במי פירות אבל במים אסור. וכתב המנחת-חינוך (י) שאסור הדבר מדרבנן מפני שאין הדרך לסוך במים ולכך נחשב כעין ביטול.

ה. אין צולים שני פסחים כאחד, ואפילו גדי וטלה. וגם כאשר אין חשש תערובת טעמים [לדעת לוי כל שאינם נוגעים זה בזה אין תערובת טעמים. ולרב כגון שצלה כעין שתי קדרות, שערימת אפר וכדו' מפסקת ביניהם] – אסור מחשש תערובת גופים, שמא יתחלפו זה בזה ונמצאו נאכלים שלא למנוייהם.
לרב, כאשר נצלו בתנור אחד ללא הפסק – נראה לכאורה שנאסרים באכילה מפני שמתפטמים זה מזה. ואפילו לדעת האומרים 'ריחא מלתא' – דרבנן. ולדברי הר"ש (בפירושו לתו"כ צו ט, ב) שאין איסור תורה באכילת הפסח שלא למנוייו, יש מקום לומר שבדיעבד לא נאסרו באכילה.

דף עו

- קלח. א. דבר חם נגע בצונן, כגון בשר בחלב או איסור בהתר – האם 'עילאה גבר' או 'תתאה גבר'?
- ב. מה הדין בנגיעת צונן וצונן – בבשר חי, בצלי, במליח, במבוקע ובמתובל.
- ג. איסור והתר שנצלו בתנור אחד, וכיוצא בזה – האם ההתר נאסר?

א. צונן לתוך חם, חם לתוך צונן; רב אמר עילאה גבר, ושמואל אמר תתאה גבר. ונפקא מינה הן לענין נגיעת איסור בהתר הן לבשר שנגע בחלב.

מבואר בגמרא שאף לדברי שמואל, עד שהתחתון מצנן את העליון אי אפשר שלא בלע מעט הלכך נאסר בכדי קליפה.

א. אין הפרש אם האיסור למטה וההתר למעלה או להפך, אלא הקובע היחיד הוא מיקומם של החם ושל הצונן, בין אם הוא איסור בין אם הוא התר.

הלכך חלב רותח שנשפך על בשר צונן [בין שהופסק הקילוח בינתים בין שלא הופסק], או בשר רותח שנפל לתוך חלב צונן – קולף הבשר ושאר הבשר מותר, אבל היה התחתון חם – הכל אסור (עפ"י יו"ד צא, ד קה, ג).

ב. לפי תירוץ אחד בתוס', אף יש בכח התחתון שהיה צונן ונתחמם עתה, לבשל בכדי קליפה את העליון (וכן יש לשמוע מדברי התוס' לו: ד"ה ותנא). ואין הדבר מוסכם (עתוס' שבת מב: ד"ה אבל, בשם רשב"ם; חו"א יו"ד ט, ד ועוד).

ג. כשנאסר כדי קליפה, אם היה דבר נוזלי שאי אפשר לקלפו – רבנו תם מתיר וריב"א מצריך שיהא בו ששים כנגד 'כדי קליפה'.

ד. הלכה כשמואל שתתאה גבר – שכן סייעוהו משתי ברייתות (רש"י ר"ח ור"ת, רמב"ם ושאר פוסקים). ה. לכאורה יש לשמוע מתוך דברי התוס' (בד"ה בשלמא) שהקשו למאן דאמר עילאה גבר למה הפסח אינו נאסר מחמת השפוד – שנקטו שנגיעה בצדדים כשאין שם תחתון ועליון, יש לדון את שניהם כ'עילאה' [ומיושבת קושית מהרש"א].

והרמ"א (יו"ד קה, ג) כתב שבאופן כזה שהאיסור וההתר עומדים זה אצל זה, צריך לקלוף [והיינו להלכה דתתאה גבר, אבל אם עילאה גבר י"ל שאין די בקליפה כאמור]. ויש מחמירים במקום שאין הפסד מרובה שאם האיסור חם – אסור. [ודברי התוס' אינם סותרים לזה, כי כאן השפוד דומה לאיסור והפסד להתר, שהרי אנו באים לאסור מצד צלי על ידי דבר אחר].

ו. כתב הרשב"א (תורת הבית הארוך ד, א ג – מובא בב"י צא, ז), שאם נפל דבר חם לתוך צונן ושקע בתוכו, זה שנפל נחשב 'עילאה', הגם שלבסוף הוא למטה, כי לעולם זה שבמקומו הוא ה'תתאה' וזה שבא מבחוץ הוא ה'עילאה'.

ז. זה שמבואר בגמרא שגם לדברי שמואל צריך לקלוף כשהתתאה צונן – יש אומרים שזוהי חומרא לכתחילה, ואינה מעיקר הדין (עפ"י מגן-אברהם תסז ס"ק לג; ט"ז יו"ד צא סק"ז). וע' בשפת אמת).

ב. צונן לתוך צונן – מדיח (במקום הנגיעה. מאירי). ודוקא בבשר חי, אבל בצלי – צריך קליפה. ואם יש בו סדקים ובקעים – אין די לו בקליפה ואסור. וכן אם הוא מתובל עד שנתרכך, אסור.

א. לא נתנו שיעור למשך שהייתם ביחד, בכל אופן בשר חי מדיח (עפ"י שו"ת הרשב"א ח"א תקיד וב'מיוחסות' קנא), אלא אם כן שהה כל כך הרבה עד שנתן בו טעם (שו"ת הריב"ש שמש).

ב. אעפ"י שהבשר צונן, הואיל ונצלה והוא רך מאד צריך קליפה, שהרי המעשה שבגמרא מדובר על גזול (עפ"י תוס' חולין צו: ד"ה עד. וסמ"ג לאוין קלח. והתוס' במשנתנו כתבו כן גם על קרבן הפסח, שמתוך שהוא רך הוא בולע אף בצונן; רא"ש חולין ה, לג; רמ"א יו"ד צא, ז בשם י"א). [ונחלקו הדעות האם המבושל דינו כצלי שהרי עינינו רואות שהוא רך ממנו (וכן נקט הרמ"א בהגה שם ובד"מ), אם לאו (ע' במאירי ועוד – מפני שהצלי נתייבש לכך בולע יותר)].

ויש סוברים שצלי צונן אין צריך קליפה, ומדובר בצלי רותח (ר"ן חולין דף מא: ד"ה וחי; רשב"א בתורת הבית הארוך [ד, א ג. והביא כן בשם הראב"ד, וכן כתב בדעת רש"י. וצ"ע מדברי רש"י בד"ה צונן הוא] – מובא בבית יוסף יו"ד צא, ז; מאירי כאן).

ג. יש אוסרים בבשר עם בקעים אפילו הוא חי (עפ"י רא"ש חולין ה, לג וטור סוס"י צא; סה"ת). וי"א שלא אסרו כולו אלא בצלי רותח (עפ"י רשב"א ור"ן שם; שו"ע צא, ז). ויש אוסרים בצלי אפילו צונן ומתירים בחי שדיו בהדחה (עפ"י סמ"ג ומהרש"ל ועוד). וכתב הרמ"א שיש לנהוג כן אם לא בהפסד מרובה. והש"ך החמיר בצלי צונן אפילו בהפסד מרובה [ולכאור' כ"מ מרש"י שמדובר בצלי צונן (ע' בד"ה צונן הוא) ועל זה אמרו דלית ליה פילי (ע' בד"ה ולא אמרן), אבל לא על בשר חי].

המליח – הרי הוא כרותח (רב הונא עפ"י שמואל). ודוקא כשאינו נאכל מחמת מלחו (רבא). כלומר שנתקלקל טעמו מרוב מלח, ואפילו יכול להאכל לשום אדם. עפ"י רש"י.

ג. איסור שנצלה עם התר בתנור אחד ולא נגעו זה בזה; רב אסר אפילו ההתר שמן והאיסור כחוש, מפני שמפטמים זה את זה. ולוי התיר אפילו האיסור שמן וההתר כחוש – 'ריחא לאו מילתא היא'. וכן הורה לוי במעשה שבא לפניו [מבואר בגמרא שללוי שני הדבר במחלוקת תנאים, והוא פסק כרבי יהודה המתיר. ורב יכול לפרש שלכל התנאים אסור].

בשתי קדירות, או כעין שתי קדירות (רש"י): שפוד מכאן ושפוד מכאן, ותל גדול של גחלים או אפר באמצע) – הכל מודים שמוותר.

שנה רב כהנא בנו של רב חנינא סבא: פת שאפאה עם צלי בתנור – אסור לאכלה בכותח.

א. התוס' הביאו שרש"י פירש שלוי לא התיר אלא בדיעבד. והתוס' והרז"ה הקשו על כך. ודעת הרי"ף (חולין פרק ז) כרש"י.

עוד כתב הרי"ף שגם ללוי פת שנאפתה בתנור עם צלי לא תאכל בחלב, שזוהו כלכתחילה, והרי אפשר לאכלה בלא חלב. ואולם מרש"י (בד"ה אסרה) משמע שללוי מותר לאכלה לכתחילה בחלב.

ולכל הדעות פת זו מותרת באכילה, ואין זה דומה לפת שטחה בשומן שאסרוה חכמים לאכלה אפילו במלח – שזו אין בה איסור כל כך אלא ריח, הלכך לא אסרו (עפ"י תוס' לעיל ל. ד"ה ואפילו; בעה"מ כאן).

ב. פסק רש"י הלכה כלוי, שכן היא שיטת רבא במקום אחר. וכן הביא מתשובות הגאונים ובשם רבי אליעזר בן יצחק. וכן פסק הרי"ף (בפ"ז דחולין). ואילו רבנו חננאל הרז"ה ורבנו תם (כאן ובתשובה בספר הישר עו, ה) פוסקים כרב ש'ריחא מלתא'. ואולם בתנורים שלנו כתבו התוס' להתיר לאפות לחם עם פשטידא בשרית, הואיל ומכוסה היטב. ואף כשאין מכוסה שיש להרחיק, אין נראה שיהא אסור מפני שיש אויר מרובה בתנור וההבל מתפשט (וכ"ה ביו"ד צו, ג, קה, א). ואילו בתשב"ץ קטן (שפה) אין נראה שמחלק בין התנורים).

ובתנורי אפייה שבזמננו; כתב בספר שמירת שבת כהלכתה (ח"ב מב, כ"כ עפ"י משנ"ב, שו"ת אגרות משה ועוד), שאין לצלות או לבשל בתנור סגור מאכלי בשר עם מאכלי חלב או עם מאכלים סתמיים ('פרוה') שברצונו לאכלם עם חלב. ואף בזה אחר זה יש להחמיר. אבל אם יכסה אחד משני המינים במכסה או בנייר אלומניום – מותר בכל אופן.

ובדיעבד, אם צלה בו בשר בלא כיסוי, יש מקום להתיר לאפות בו דברי מאפה סתמיים שאינו יכול לכסותם, לאכלם עם חלב, ויאפה אותם דוקא אחרי 'מעט לעת', אך אין התר לאפות בו דברי מאפה חלביים.

ג. יש אומרים שלא מצינו 'ריחא מילתא' באפיית פת התר עם פת איסור (עפ"י ראבי"ה תקו, ומובא בשו"ת הרשב"א ח"א תתמט).

ד. נחלקו הדעות אודות דברים האוסרים ב'משהו', האם יודה לוי שהריח אוסר, אם לאו (ע' רי"ף פ"ז דחולין; מלחמות ה' כאן; שו"ת הרשב"א ח"א תתמט; שו"ת מהרי"ל קפו; רמ"א יו"ד קח; או"ח תמו, א; שער המלך מאכלות אסורות יא, ג).

ה. יש מצדדים שגם לרב אין איסור תורה ב'ריחא' אלא מדרבנן (ע' שפת אמת; חלקת יואב יו"ד יד. וע' ברוך טעם (עדל"ת ג) שדינו כחצי שיעור דלא חוי לאצטרופי).

פת הנתונה על פי חבית יין של איסור, ושאר עניני ריחא מלתא' – בע"ז סו.

קלט. דג שנצלה עם בשר וכד', מה דינם באכילה?

מעשה בדג שנצלה בתנור ביחד עם בשר – אסור רבא מפרזיקיא לאכלו עם חלב (שסובר ר'יחא – מלתא היא'. רש"י. ויש אוסרים לכתחילה אף לדעת האומר לאו מלתא היא, כנ"ל). מר רב רב אשי אמר: אפילו במלח אסור לאכלו, משום שקשה לריח ולדבר אחר (= צרעת. רש"י).

א. להלכה, נצלו בתנור אחד בלא שנגעו זה בזה, יש אוסרים משום הריח (עפ"י סמ"ק ריג; איסור והתר לט) [אבל פת וכד' שנאפתה עם בשר בתנור – מותר לאכלה עם דג. או"ה]. ויש מתירים, שאין חשש סכנה בריחו אלא בממשו (עפ"י ים של שלמה חולין ז, טו בדעת הגהות מרדכי והרמב"ם). ונקטו פוסקים לאסור לצלותם ביחד לכתחילה אבל בדיעבד מותר (עפ"י רמ"א יו"ד קטז, ב).

ב. האיסור הוא בין בבשר בהמה בין בעוף (עפ"י שבות יעקב ח"ב קד, מובא בפ"ת יו"ד קטז סק"ב).

ג. חתיכת בשר שנפלה לקדרה של דגים – בטלה בששים (עפ"י איסור והתר כג, ז; נקודות הכסף יו"ד קטז, חו"י ושו"י חת"ס יו"ד קס) ועוד – ע"ש בפ"ת ודרכ"ת; דובב מישרים ח"ג לט). ויש מחמירים בדבר האסור משום סכנה שאינו בטל בששים (עפ"י דרכי משה וט"ו שם. וערש"ש חולין צו ועוד. ובדג טמא שנתערב לדברי הכל יש להתיר. ערש"ש שם ושו"ת פרי יצחק ח"ב כה).

ספק אם יש ששים אם אין; בשו"ת אבני נזר (יו"ד פה) כתב להחמיר, ואפילו בצירוף ספק אם נתערבו אם לאו, שאין מקלים ב'ספק ספקא' במקום סכנה. ואילו הגר"ע יוסף שליט"א (בשיעור. תמוז תשמ"ט) הורה להקל בספק ששים, כגון שנשפך ואי אפשר לדעת כמה נתערב. וע"ע בשו"ת דעת כהן נה-נו ובשבת הלוי ח"ו קיא, ג.

ד. אין חוששים לתערובת בשר ודג בטעם הבלוע בכלים. ורגילים לכתחילה לנקות הכלי מהשמנונית שבעין ולבשל בה דגים / בשר מיד. ובדיעבד מותר אפילו לא ניקה כלל, אם לא שידע בבירור שהיתה מלכולכת הרבה משיירי הבשר (עפ"י איסור והתר לט. ויש שהחמירו לייחד לכתחילה כלים לבשר ולדגים (מובא בט"ז שם). ולא נהגו כן – עפ"י שו"ת חוט השני סז). ע"ע מלמד להועיל יו"ד לו; שבט הלוי ח"ו קיא, ד.

כלי שבלע דבר שכבר נאסר משום סכנה, הכלי אסור ללא הגעלה (עפ"י פ"ת קטז סק"ג מהתפל"מ; אבני נזר יו"ד פה). ויש מקלים (עפ"י דברי מלכיאל ח"ב נג. וע' בשבת הלוי ח"ו קיא, ג שמורה לחייב הגעלה, והביא שבמשמרת שלום (קטז) מצדד להקל עכ"פ בכלי חרס).

ה. גם כשבושלו בנפרד, אין לאכול בשר ודג ביחד. וכשאוכלם בזה אחר זה אין איסור אבל יש סוברים שצריך לרחוץ הידים והפה ביניהם (עפ"י טושו"ע יו"ד קטז ואו"ח קעג, מהרא"ש). ויש מקלים בזה אחר זה בלא רחיצה, ונוהגים לאכול ולשתות דבר ביניהם והרי זה כקנינות והדחה (עפ"י רמ"א. ויש מחמירים לרחוץ הידים אבל הקלו ברחיצת פה. ע"ש בדרכ"ת; שבט הלוי ח"ו קיא, ד).

ומן הדין מותר להעלותם על שלחן אחד, אבל נהוג שלא מן הדין להביאם זה אחר זה, דרך חומרא (שבט הלוי ח"ו קיא, ג).